

VIKBA11

Selekční jazyky

7. 10. 2016: Vybrané otázky klasifikace (P3)

FF MU, podzim 2016

Mgr. Josef Schwarz

126172@mail.muni.cz

Úkol č. 2

- Min. čtyřpísmenné slovo
- Volba slov (někdy obecná čeština)
 - (kára = auto)
- Hyperonyma – občas problematická
 - (duna – písek; káva – kávovník; kostra – výztuha; muzikál - divadlo)
- Hyponyma – občas problematická
 - (hora – Sněžka; pivo – Radegast; kostra – kostlivec; kámen - oblázek)
- Meronyma – občas nevhodně
 - (botanika – herbář; kobra – jed; vulkán – horniny; údolí – řeka; nebe – stratosféra; vojna - armáda)
- Synonyma – zřídka nevhodně
 - (pivo – půllitr; pivo – víno; obecná čeština: kámen - šutr)
- Antonyma – problematická
 - (drak – vodník; křoví – planina; pták – krysa; duna – vodní vlna)

Klasifikace – základní pojmy

klasifikace: (třídění, systematika)

biologie - taxonomie:

lékařství – nosologie:

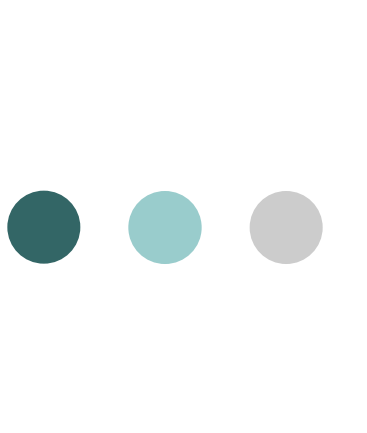
kategorie:

třída:

notace:

fazeta:

Klasifikace – základní pojmy

klasifikace: 1. [*system*] (**třídění, systematika**) Uspořádání pojmů nebo jiných entit do tříd a dalších skupin (podtříd apod.) za účelem vyjádření jejich sémantických vztahů. - 2. [*proces*] (**třídění**) Přidělování notací (znaků tříd) klasifikačního systému za účelem vyjádření obsahu dokumentu.

biologie - **taxonomie**: klasifikace organismů

lékařství – **nosologie**: nauka o třídění nemocí

kategorie: Primární členění speciálního klasifikačního systému nebo hlavní třídy obecného systému. Kategorie obsahují nejobecnější pojmy s širokou extenzí a chudou intenzí.

třída: Skupina klasifikovaných pojmů vzniklá na základě shodných charakteristik za účelem definování sémantických vztahů mezi nimi, která je označená notací.

notace: Symbol vyjádřený posloupností znaků, který se používá k označení tříd klasifikačního schématu, popř. systém těchto symbolů zahrnující i pravidla pro jejich užívání (notační systém).

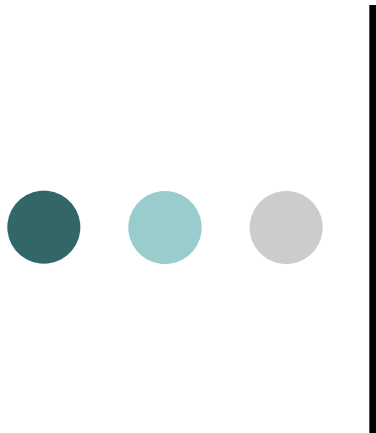
fazeta: Kategorie entit (množina podtříd) vytvořená uplatněním jedné klasifikační charakteristiky (principium divisionis), která je pro danou kategorii (třídu) podstatná, strukturální.

(zdroj: TDKIV)

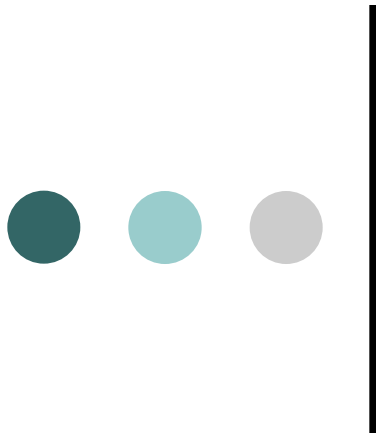
Arbitrárnost klasifikace I.

- *Nebeský bazar blahodárných poznatků*
(Eco: *Hledání dokonalého jazyka v evropské kultuře*, s. 185)
 - zvířata se dělí na:
 - patřící císaři
 - vycpaná
 - ochočená
 - selátka
 - sirény
 - bájná zvířata
 - toulavé psy
 - zvířata zahrnutá do této klasifikace
 - co jsou jako šílená
 - nespočitatelná
 - namalovaná tenkým štětcem z velbloudí srsti
 - a tak dále
 - která rozbila džbán
 - která zdálky připomínají mouchu
 - *V čem je problém?*

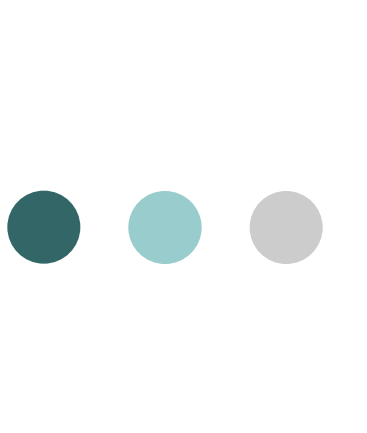
Arbitrárnost klasifikace II.

-
- Menu restaurace XYZ
 - Polévky
 - Teplé předkrmy
 - Doporučujeme / Speciality podniku
 - Dietní jídla
 - Ryby
 - Dobroty z pivovarského pašíka
 - Pokrmy z grilu
 - Steaky
 - Dětská jídla
 - Ostatní jídla
 - Něco malého k pivu

Arbitrárnost klasifikace III.

-
- Šumivý odrůdový vermut aneb Sommeliér úpí
 - Aperitivy
 - Martini
 - Campari
 - Víno
 - Víno rozlévané
 - Víno bílé
 - Víno červené
 - Vína z Velkých Pavlovic
 - Šumivá vína
 - Vermut
 - Sekty
 - Svařené víno

Arbitrárnost klasifikace IV.

-
- Teologická Summa (T. Akvinský)
 - psychopatologické jevy
 - nadpřirozený původ – d'ábelské vidiny a démonologické posedlosti
 - přirozený původ
 - stultitis (slabomyslnost)
 - epilepsie
 - phrenesis
 - lethargie
 - mánie
 - melancholie
 - amentia (pravé šílenství)
 - *Zdroj: Milan Černoušek. Šílenství v zrcadle dějin. Praha, 1994, s. 181.*

Arbitrárnost klasifikace V.

Základní kategorie biologické taxonomie

- dříve:

- říše:

- rostliny
 - živočichové

- nyní

-> *molekulární biologie (2. polovina 20. století)*

- *nadříše*

- prokaryonta (Monera) [*jednoduché jednobuněčné organismy*]
 - (např. bakterie)
 - eukaryonta (Protista) [*organismy s buněčným jádrem s chromozomy*]
 - říše
 - houby (Fungi)
 - rostliny (Plantae)
 - živočichové (Animalia)

Příklad ideologického řešení (EWT)

- EWT – European Women's Thesaurus

Lexikum:

-w = not women (např. pensions –w)

- „ideological reversal od standard indexing language which mostly uses the general term for information on men, and women are named separatetly“ (EWT, s. ix)

Struktura:

women's archives

RT archives

women's bookshops

RT bookshops

women's organizations

RT organizations

- „An important ideological choice when making the references in the use of RT in place of NT for terms with a women's aspect such as 'companies' and 'women's companies'; by regarding women's companies as a RT instead of a NT they are placed on the same level as 'ordinary' (=general/men's) companies and hence not regarded as something different or inferior“ (EWT, s. iii)

Fazety na příkladu menu

(pozn.: j=jídla, n=nápoje)

○ „dichotomické“ fazety

- -> dichotomická klasifikace (Porfyrios)
- obsah masa (j)
 - bezmasé (proč je „vegetariánské“ méně vhodné?), masové
- obsah alkoholu (j, n)
 - alkoholické, nealkoholické
- obsah soli/cukru (j)
 - sladká, slaná

Fazety na příkladu menu (pokr.)

(pozn.: j=jídla, n=nápoje)

○ „diskrétní“ fazety

● gramáž (j) / objem (n)

- 50 g, 100 g, 150 g, ...
- 0,04 l, 0,2 l, 0,3 l, 0,5 l ...
- ->viz též Počet osob

● doba přípravy (j)

- hotová jídla, minutky, delší doba přípravy

● úprava (j, n)

- vaření, pečení, grilování
- svaření, mixování

Fazety na příkladu menu (pokr.)

(pozn.: j=jídla, n=nápoje)

○ „diskrétní“ fazety

- denní doba (j, n)
 - snídaně, svačina, oběd, večeře
- pořadí konzumace (j, n)
 - aperitiv, předkrm, hlavní jídlo+příloha, dezert, digestiv
 - -> fazeta obvykle používaná ve většině reálných lístků
- počet osob (j)
 - jedna, více
- dieta (j)
 - bezlepková, diabetická, racionální, ...
- místo původu (j, n)
 - země, region, ...

Fazety na příkladu menu (pokr.)

(pozn.: j=jídla, n=nápoje)

○ „spojité“ fazety

- -> fuzzy množiny

● cena (j, n)

- 0 až X Kč
- (zdarma, levné, drahé, ...)

● teplota (j, n)

- -X až Y °C
- (chlazené, studené, teplé)

Příklad fazet podle ČSN 01 0193

- letadla

- *podle účelu* ←fazetový indikátor
 - nákladní letadla
 - osobní letadla
- *podle uživatele* ←fazetový indikátor
 - civilní letadla
 - vojenská letadla

○ Art and Architecture Thesaurus

(Facets and hierarchies)